

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

Ekotoxikologie na PŘF MU

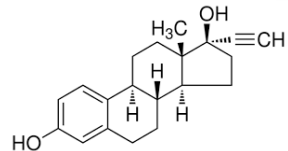
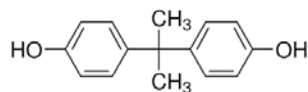
= hodnocení biologického vlivu stresorů od molekulární a buněčné úrovně až po úroveň ekosystémovou

- Odběry vzorků, terénní studie, laboratorní studie
- Hodnocení toxicity vzorků, jejich kontaminace
- Studium mechanismů toxicity i neletálních účinků na různých trofických úrovních
- Celá řada ekotoxikologických modelů
- Hodnocení environmentálních rizik, analýzy dat

Ekotoxikologie na PŘF MU

od mechanismů k porozumění účinkům *in vivo* a v prostředí

Studie chemických látek & vzorků z prostředí

Chemické látky → Životní prostředí
→ Lidské zdraví

Směsi & terénní studie

Ekotoxikologie *in vivo*

Akutní a chronické biotesty
Modely vývojové a reprodukční toxicity
Biomarkery subletálních účinků

Mechanismus působení

endokrinní disrupce, promoce nádorů,
immunotoxicita, genotoxicita
(Savčí/lidské/rybí buňky, kvasinky,
reportérové buněčné linie)

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

Ekotoxikologie vodního prostředí

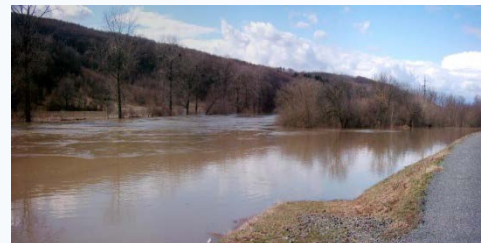

AQUATOX

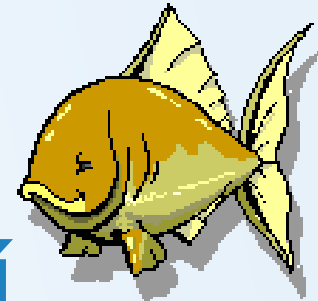
Klára Hilscherová a kol.

RECETOX PŘF MU Brno

www.recetox.cz

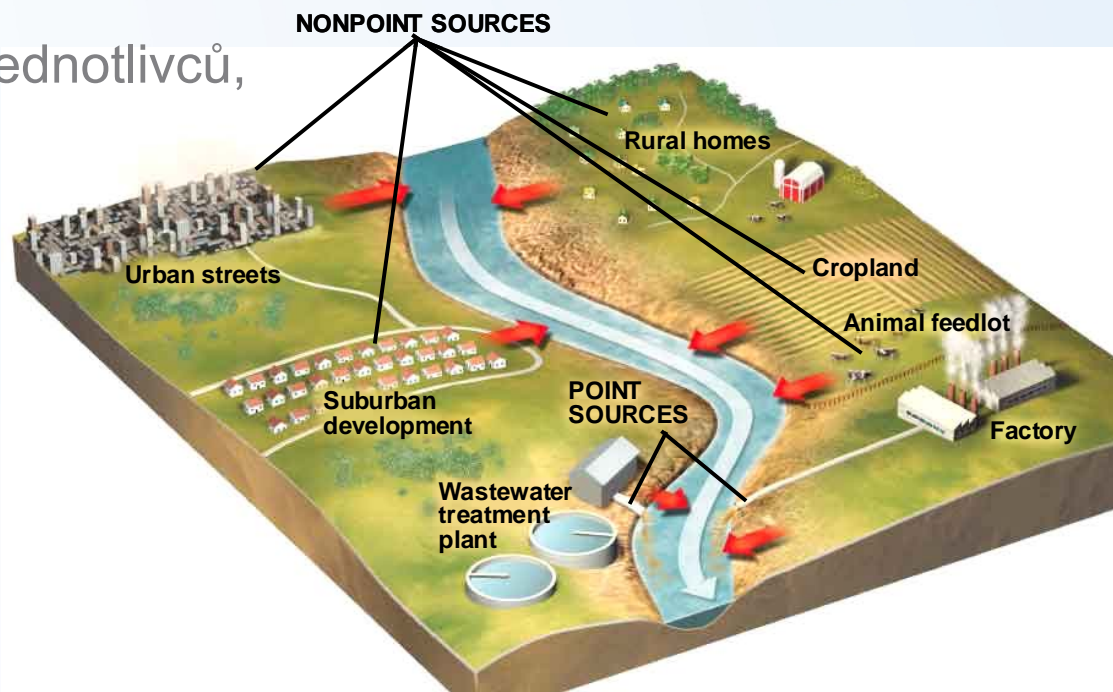

Voda = základní podmínka života

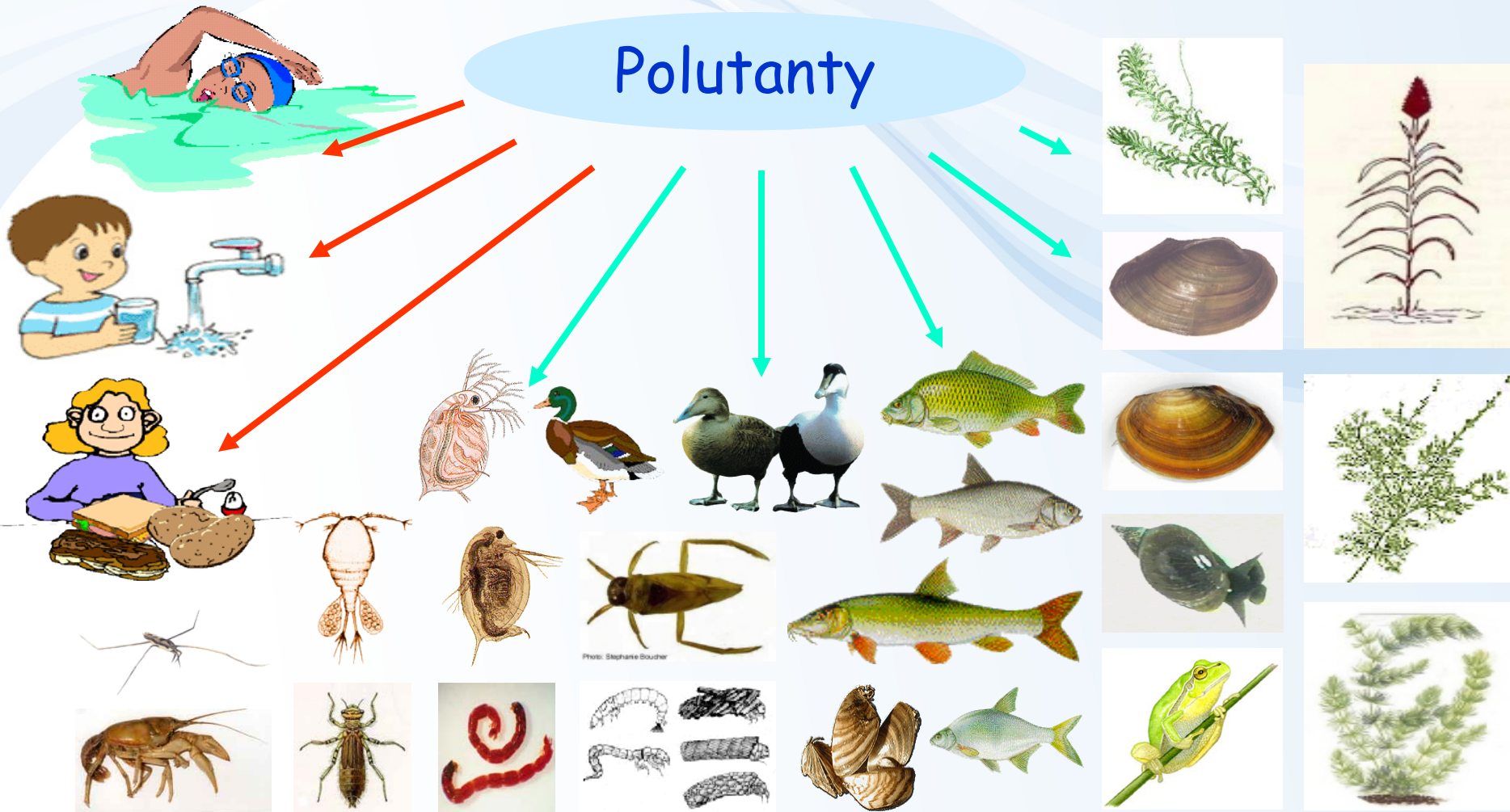
Ekotoxikologie vodního prostředí

- Studium vlivu kontaminace vodního prostředí na organismy
- Serie biologických modelů - akutní i chronické účinky
- Kromě in vivo účinků (letalita, reprodukční toxicita, embryotoxicita apod.) - biochemické odpovědi organismů jako časné známky toxických projevů
- Studium toxických účinků u jednotlivců, i ekotoxikologie populací a společenstev
- Vliv kontaminace vod na lidské zdraví

Znečištění – zdravotní a ekologická rizika ?

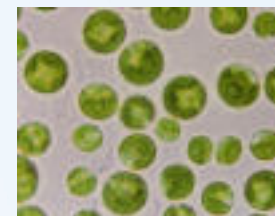
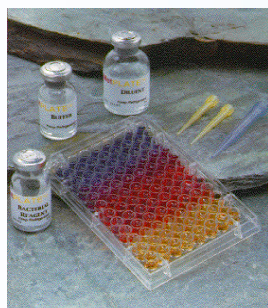
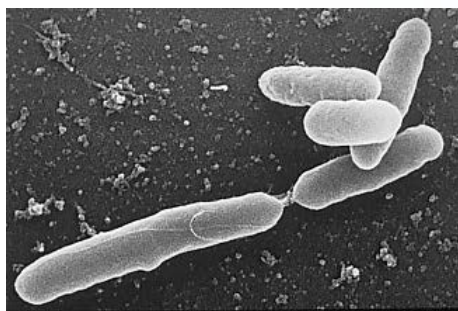

Akvatická ekotoxikologie

Organismy používané pro ekotoxikologické biotesty

Modely na všech úrovních potravního řetězce

- producenti - fotoautotrofní organismy, řasy, sinice, vyšší rostliny
- konzumenti – vodní bezobratlí obojživelníci ryby, ptáci
- destruenti – bakterie, kvasinky

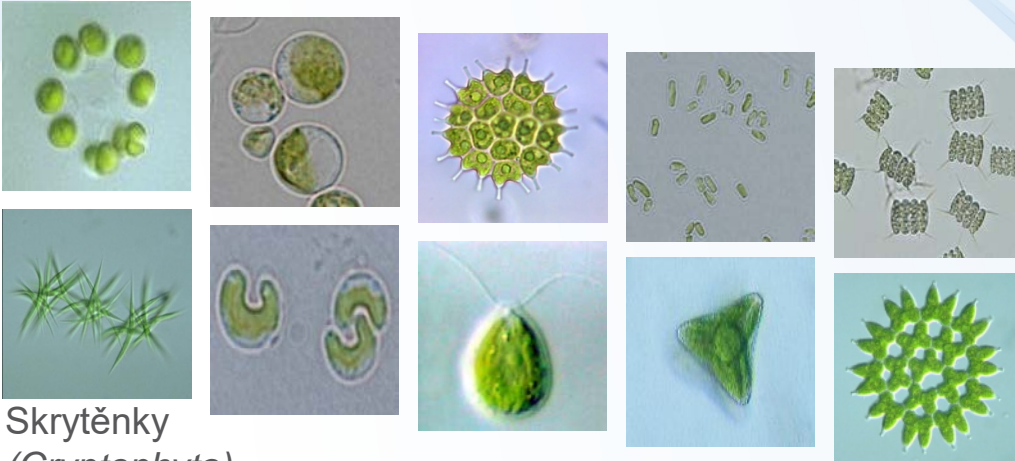

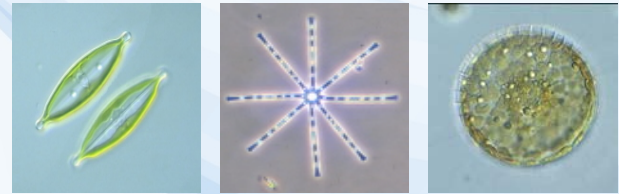
Účinky na fotoautotrofní organismy

- studium interakcí s cizorodými látkami, citlivosti druhů

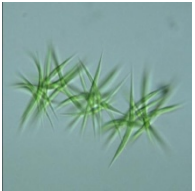
Zelené řasy (*Chlorophyta*)

Rozsivky (*Chromophyta*)

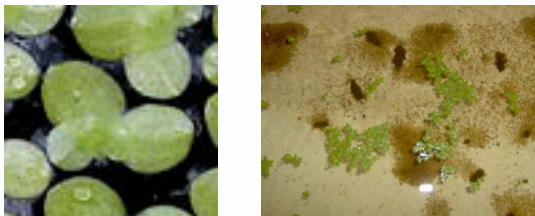
Skrytěnky (*Cryptophyta*)

Sinice (*Cyanophyta*)

Vyšší rostliny

Organismy používané pro ekotoxikologické biotesty - konzumenti

Daphnia magna – Hrotnatka velká

Potamopyrgus antipodarum – Písečník novozélandský

Pakomáři rodu *Chironomus*

Embrya obojživelníků (drápatky)

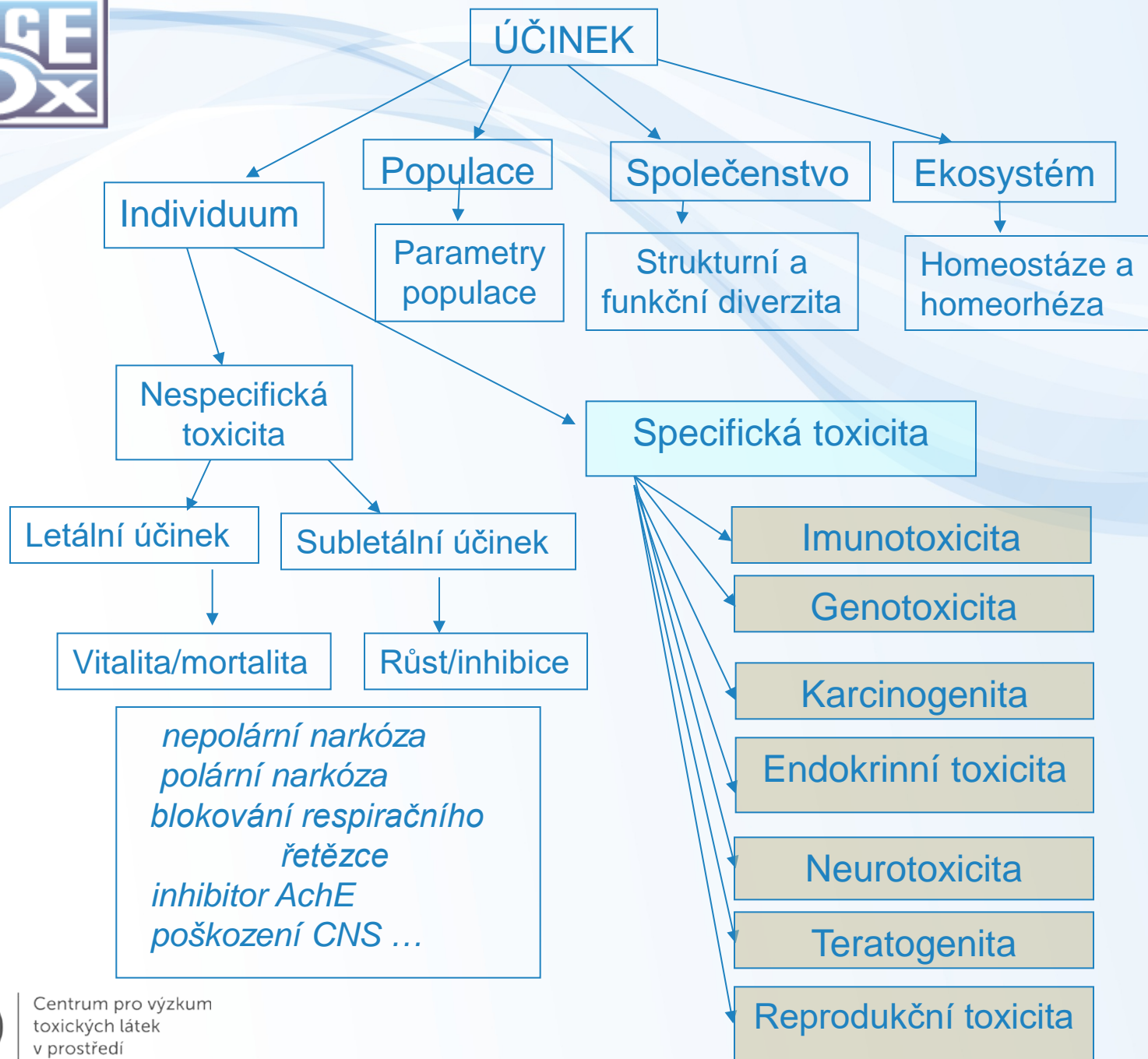
Embrya ryb (zebřička)

Spolupráce s VFU a MZLU – vliv environmentálních stresorů na ryby

Spolupráce s VFU - vliv environmentálních stresorů na ptáky

Biochemická, molekulární a buněčná ekotoxikologie

- studium buněčných a biochemických mechanismů působení toxických látek
- studium mechanismů ekotoxicity i specifických neletálních účinků environmentálních polutantů, chronických typů toxicity
- využití *in vitro* testů specifických mechanismů toxicity a genotoxicity
- mechanismy působení důležitých skupin polutantů a cyanotoxinů produkovaných sinicemi při rozvoji vodního květu
- *In vivo* biochemická ekotoxikologie
- *In vitro* toxikologie

Moderní přístupy studia biochemických a buněčných mechanismů – využití metod:

- Biochemie
- Imunologie
- Molekulární biologie
- Mikrobiologie
- Analytické chemie

**!!! Možnost zajímavých bakalářských,
diplomových a doktorských projektů i
pro absolventy bakalářského či
magisterského studia jiných
biologických či chemických oborů**

Kvalitní přístrojové vybavení

Terénní studie

Odběry vzorků prostředí

- Průzkum znečištění zájmových lokalit
- Odběry vod, sedimentů, bioty, bentosu, sinicové biomasy, půdy, ovzduší, vnitřního prostředí

Zpracování vzorků

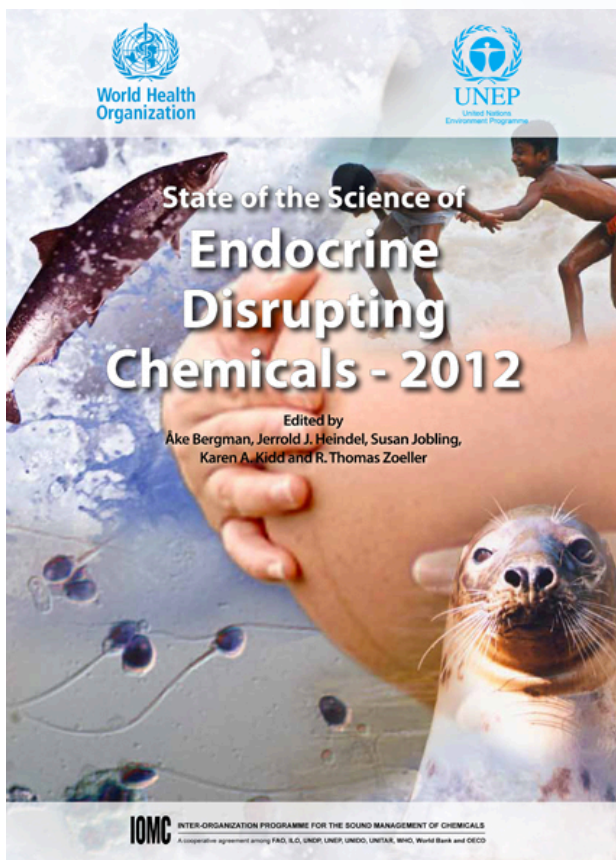

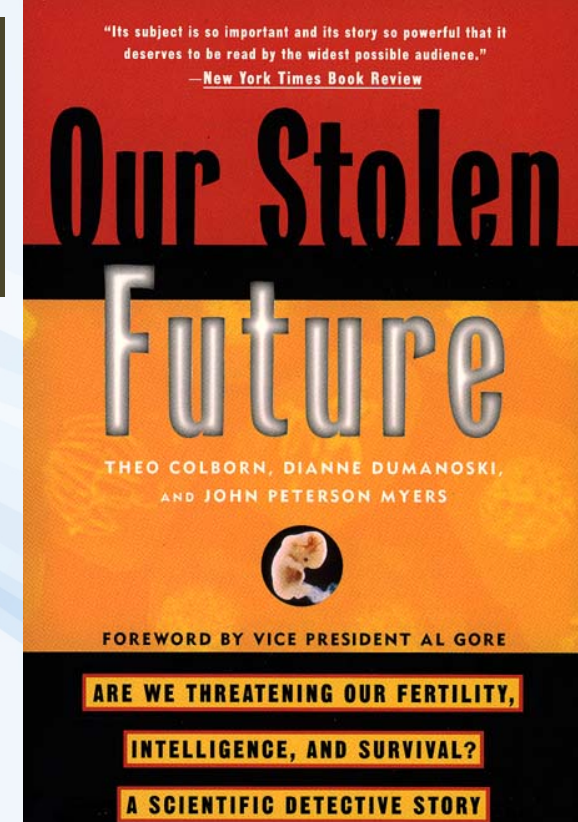
Hormonálně aktivní látky v prostředí

Endokrinní disrupce (ED)

narušení hormonální rovnováhy organismů – potenciální negativní následky pro celkovou homeostázu, reprodukční, vývojové a behaviorální funkce

- široké spektrum látek
průmyslové látky, pesticidy,
látky z předmětů běžné
spotřeby, z čistících
prostředků, kosmetických
přípravků, přírodní látky

Následky ve volně žijících živočiších

- snížená plodnost, líhnivost, kvalita a kvantita spermatu
- změněný poměr pohlaví, feminizace, maskulinizace
- snížené přežívání mláďat
- změny chování
- malformace orgánů
- vymizení populací

Vlivy v lidské populaci?

- poruchy reprodukce, vývoje, chování
- změny poměru pohlaví
- poruchy imunity
- metabolické poruchy
- hormonálně podmíněné nádory

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

news@nature.com

The best in science journalism

Published online: 21 October 2005; | doi:10.1038/news051017-16

Pollution makes for more girls

The stress of dirty air skews sex ratios in Sao Paulo.

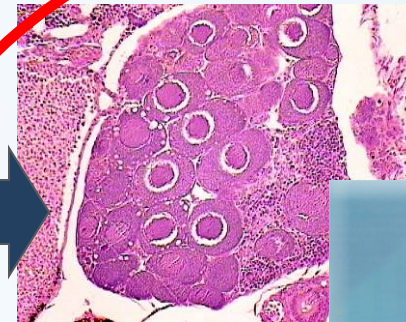
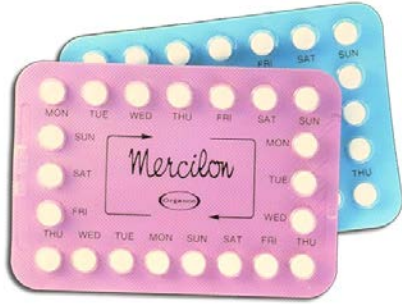
Erika Check

Toxic fumes favour the fairer sex, a group of researchers in Brazil has found.

Jorge Hallak and his team at the University of Sao Paulo turned up the surprising result by studying babies born in their city. They divided the metropolis of 17 million people into areas of low, medium and high air pollution, using test results from air-quality monitoring stations. They then studied birth registries of children born from 2001 to 2003.

The team found that 48.3% of babies were female in the least polluted areas, but 49.3% were female in the dirtiest parts of town.

Lidské hormony: estrogeny v antikoncepčních přípravcích

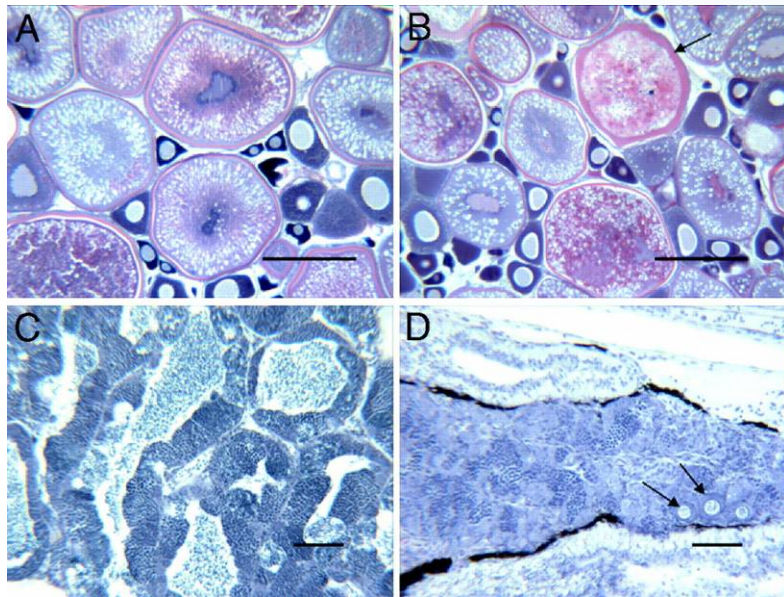
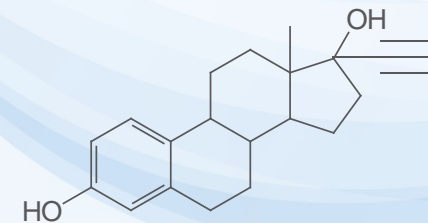

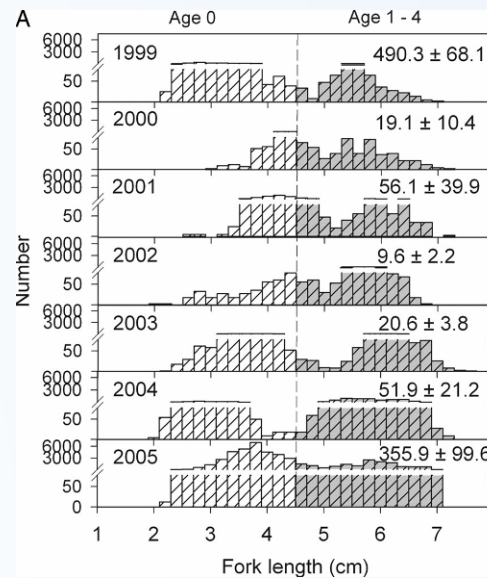
Kidd, K.A. et al. 2007. **Collapse of a fish population** following exposure to **a synthetic estrogen**. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 104(21):8897-8901

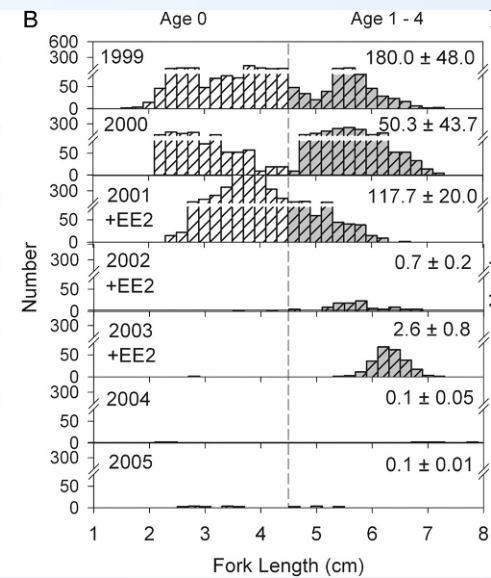
5 ng/L (!)
7 years

Controls

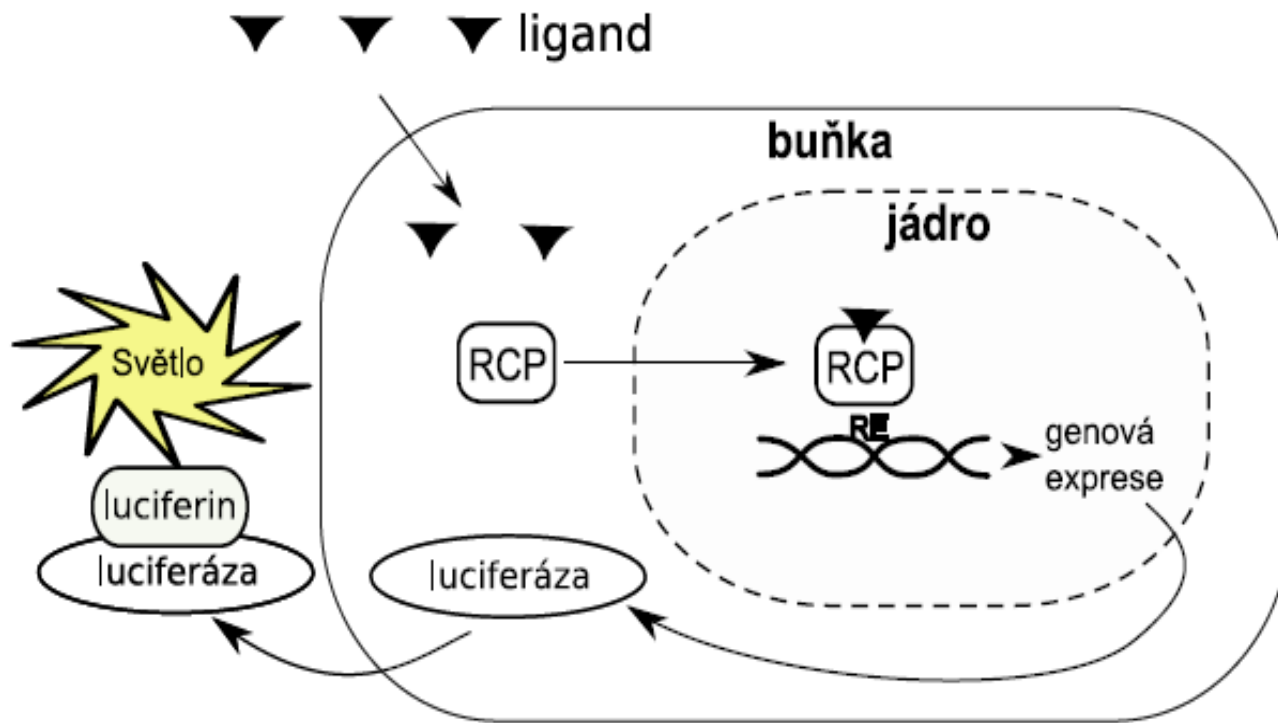
+ Ethinylestradiol

Nástroje pro sledování endokrinní disrupce - mechanismus přes jaderné receptory -

Reporterové testy s luciferázou
savčí buňky, kvasinky, umělé in vitro systémy

Estrogenita

Androgenita

Toxicita závislá na
retinoidech

Využití biologických nástrojů – příklady

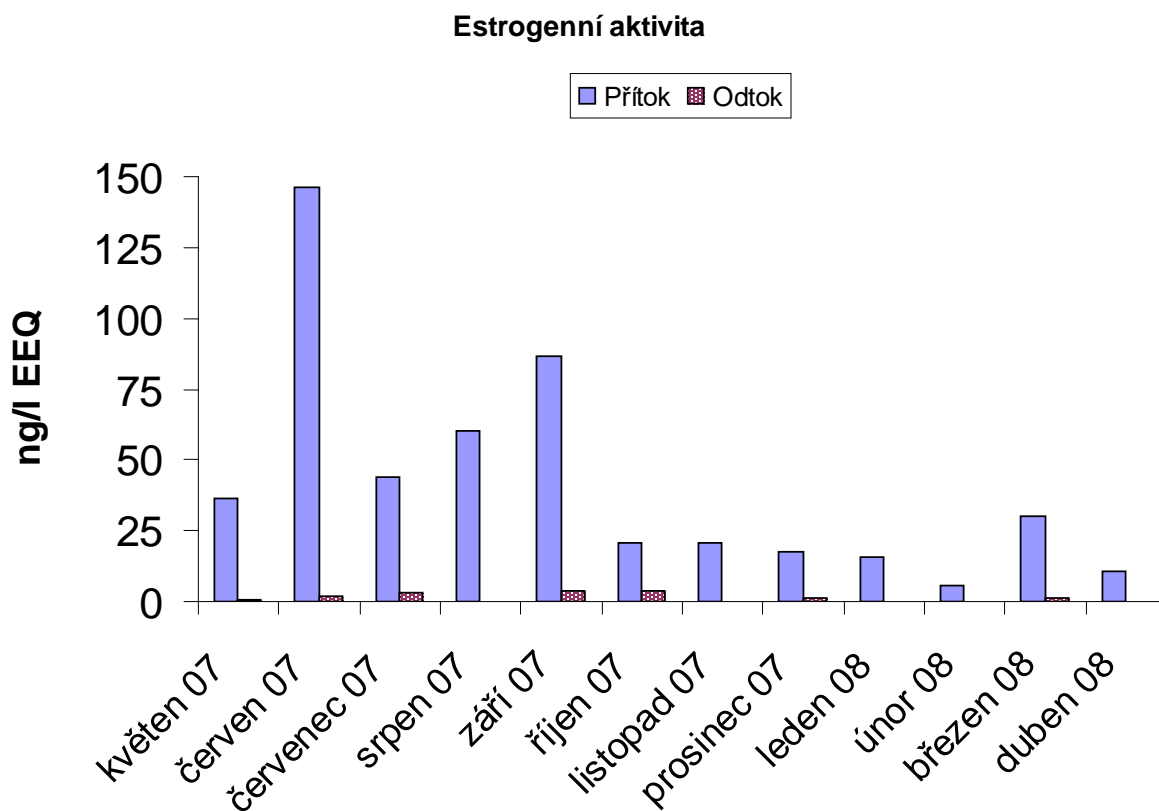
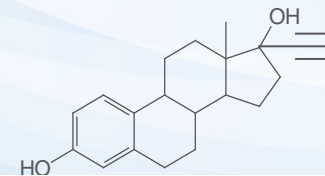

Účinnost čistírenských procesů

Estrogenní aktivita odpadní vody - roční studie

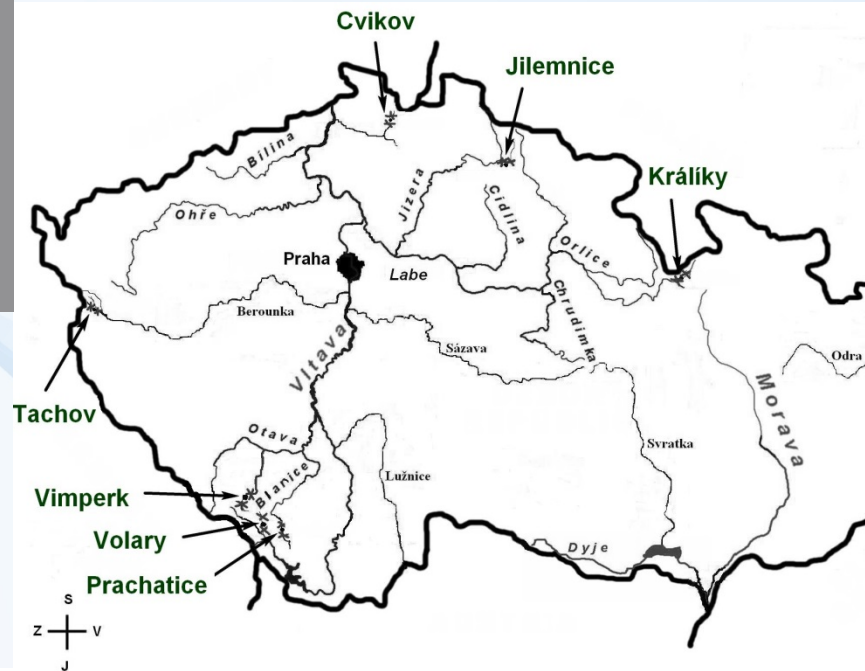
- Účinnost odstraňování 81 až >98%
- ČOV vstup : 5 to 147 ng EEQ/L (equivalenty E2)
výstup 0.1 - 4 ng EEQ/L

Příklad estrogenita

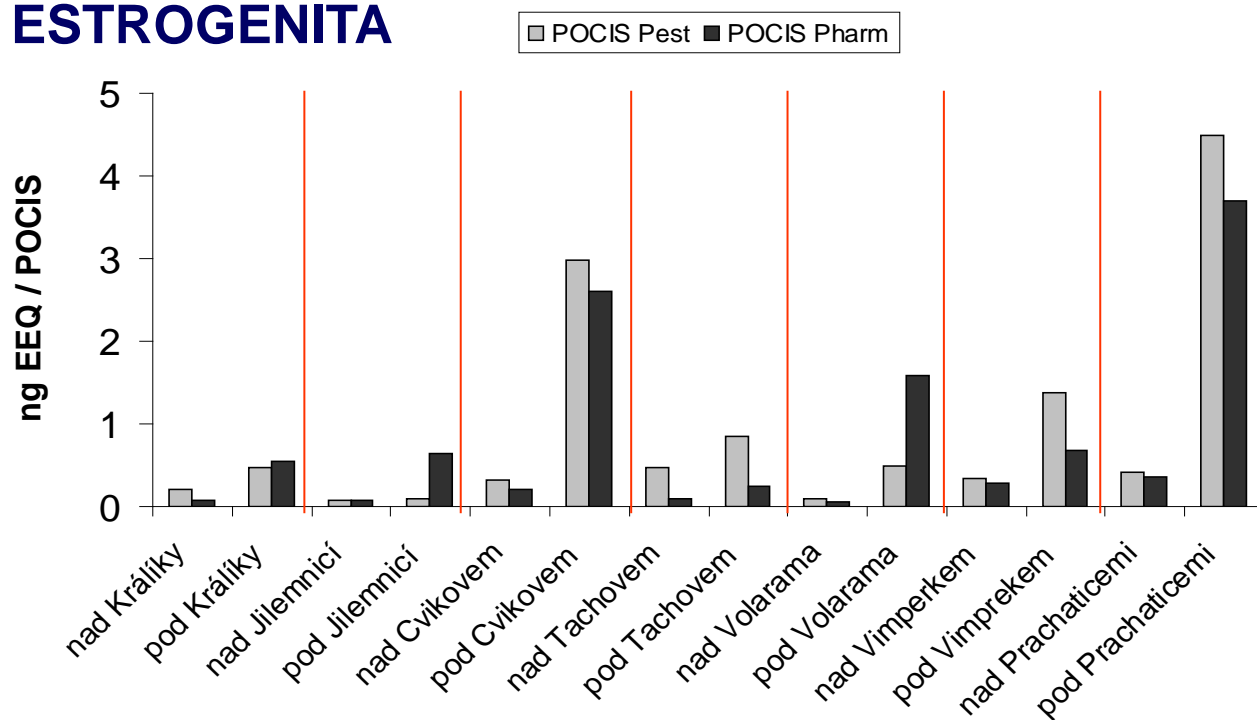

Vliv čistíren odpadních vod na kvalitu vody na horních tocích řek

- Říční voda nad a pod ČOV (obce 4000 až 13000 obyvatel)
- Menší vodní toky nezatížené dalšími většími zdroji znečištění
- V řekách pod ČOV více estrogenní vzorky ve všech případech
- Cvikov a Prachatice nejvyšší estrogenní potenciál
- účinky v rybích populacích

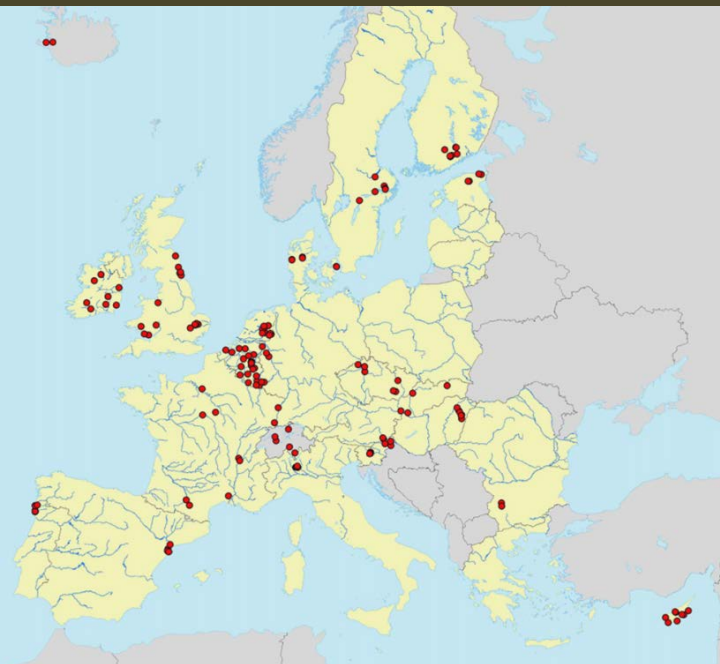

ESTROGENITA

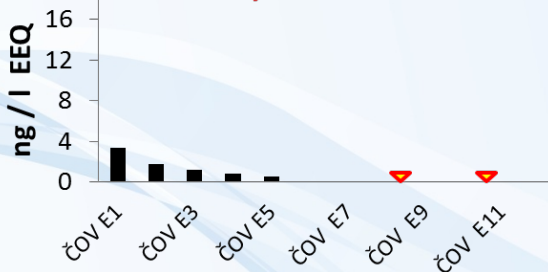
Pan-evropská kampaň

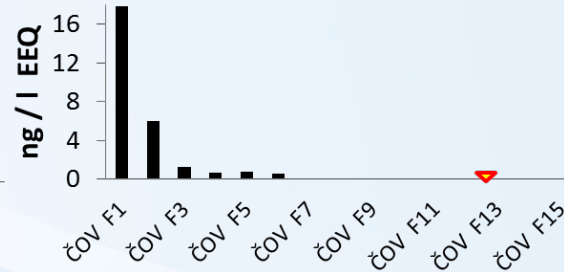
Odtoky z 75 ČOV z 16 zemí
 27 ČOV > 0,5 ng/L EEQ
 Median 1,2 ng/L; Max 18 ng/L

- 160 polárních organických látek
- 20 anorganických látek

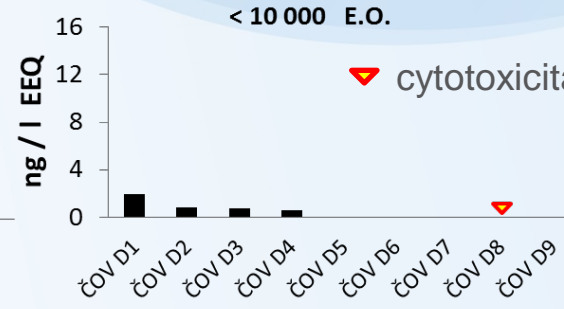
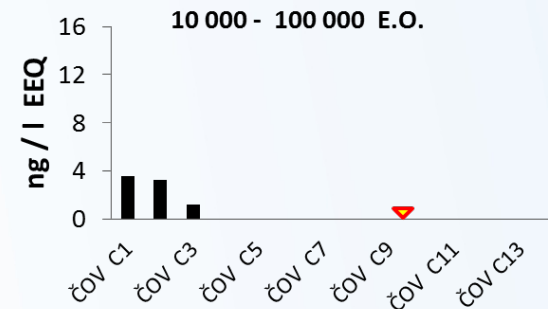
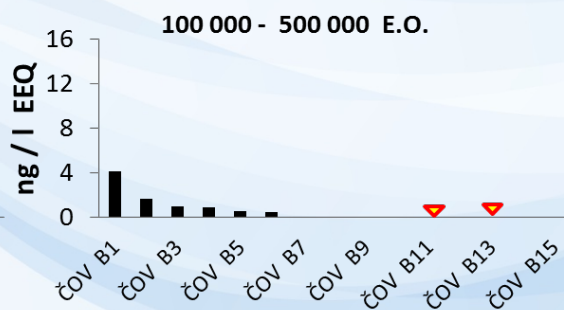
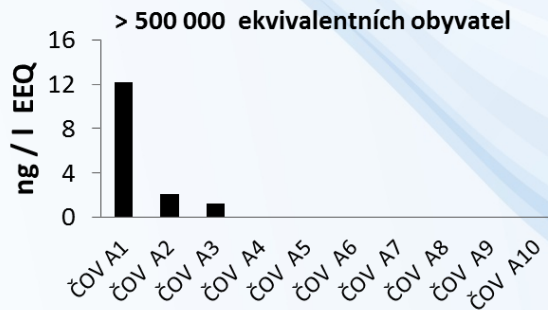
Průmyslové ČOV

ČOV bez bližších informací

Městské ČOV

E1, E2, EE2 LOQ 10 ng/L a žádný vzorek > LOQ
 ➔ **Využití biotestů k monitoringu**

Spearmanův korrel.koef.	Sladidla	Farmaka	Siloxany Musky	OPFR	PCP	Benzotriazoly	Veterinární Antibiotika	PFS	Nitrofenoly	Pesticidy	Anorganické látky
EEQ	0.11	0.03	-0.16	-0.17	-0.07	-0.19	-0.14	-0.08	0.14	-0.08	0.10

Reálný problém EDCs v ČR

Nádrž Pilňok

- Region Ostrava-Karviná

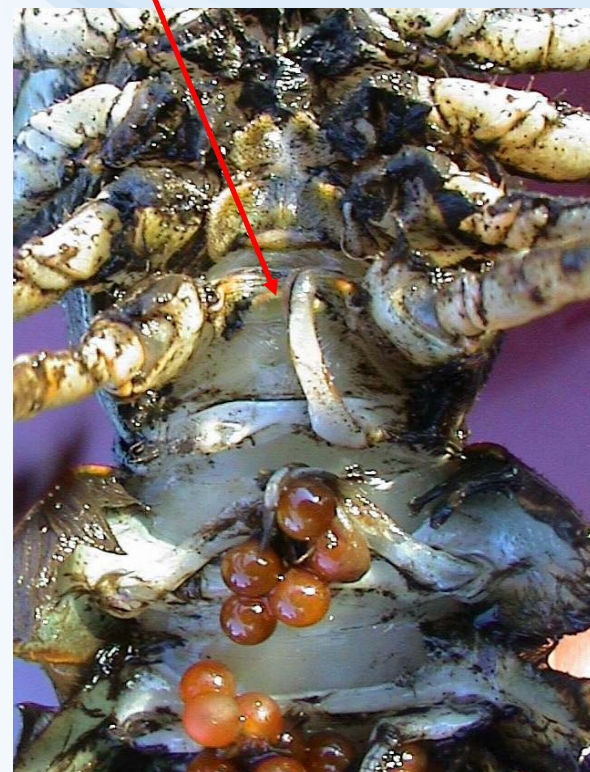

Rak bahenní

Pontastacus leptodactylus

INTERSEX

Samice s mužskými gonopody?
Samec s vajíčky?

Integrované hodnocení

Sedimenty

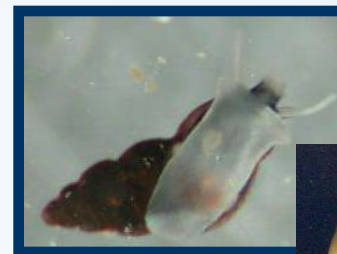
- Pilňok
- Referenční lokality
Karviná, Steinlach (Německo)

Extrakce

Chemické
analýzy

In vitro
účinky

In vivo účinky

Toxické sinice

Upper Saranac River, USA

Bedetti Lake, Argentina

ASM MicrobeLibrary.org © Paerl

Neuse River, USA

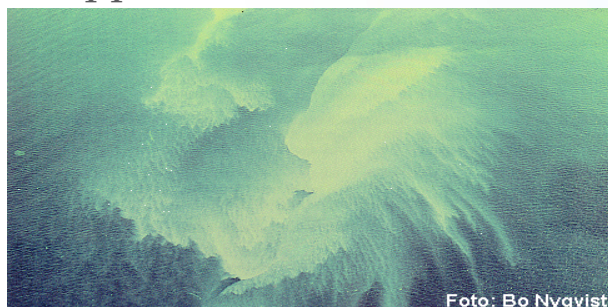

Foto: Bo Nyqvist

Baltské moře, Evropa

Nové Mlýny, Česko

Žluté moře, Čína

Lake Mokoan, Austrálie

Jihoafrická republika

Masový rozvoj sinic – globální problém

SINICE (CYANOBAKTERIE)

- masový rozvoj sinic = **závažný problém**:
  - negativní vliv na chemismus vody (kyslík, pH,)
  - produkce **pachů, pachutí**
  - produkce **CYANOTOXINŮ** – látky toxické či jinak biologicky aktivní

- komplikace při využívání nádrží (vodárenství, rekreace, chov ryb)
- nebezpečí pro ostatní živé organismy

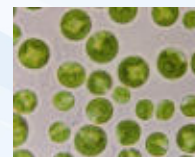

Foto: Kerstin Bohm

Výzkum toxických účinků cyanobakterií a jejich frakcí na:

- ❖ Vodní fotoautotrofní organismy

- ❖ Vodní bezobratlé - koryše – hrotnatka velká
Daphnia magna - akutní a chronické účinky

- ❖ Larvy obojživelníků a ryb – testy embryotoxicity a teratogeneze s embryi obojživelníků a ryb – drápatka vodní, zebříčka pruhovaná

- ❖ Ryby, ptáky – spolupráce s Veterinární a farmaceutickou universitou v Brně

- ❖ In vitro testy – buněčné modely – produkce bioaktivních metabolitů, mechanismy působení, hepatotoxicita, imunotoxicita, neurotoxicita

Bakalářky a diplomky

- **Endokrinní disruptory a další polární látky (léčiva, vonné látky, pesticidy) v prostředí**

- hladiny a efekty (kde jsou?, jak moc?)
- možnosti praktického sledování (estrogenita, senzory, kity pro praxi...)
- účinky na vodní organismy
- možnosti odstraňování

- **Sinice a jejich toxiny**

- mechanismy působení sinicových toxinů
- ovlivnění raného vývoje akvatických organismů
- nové a neznámé látky
- neznámé účinky ?

- **hodnocení kontaminace a toxických účinků ovzduší**

- **expozice z vnitřního prostředí, z potravy**

- **potenciální rizika pro člověka**

- **toxické účinky nanočástic**

Centrum pro výzkum toxických látek v prostředí

Kamenice 126/3, Brno – Bohunice

Tel: 549 49 4267, 775 140 071

Fax: 549 492 840

Klára Hilscherová

E-mail: hilscherova@recetox.muni.cz

Zástupce pro výuku:

Jakub Hofman - hofman@recetox.muni.cz

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

www.recetox.muni.cz